

KASTAMONU HALK KÜLTÜRÜ İÇİNDE YATIR-ZİYARET İNANCI VE BU İNANÇ ÇERÇEVESİNDE ŞEYH ŞABAN-I VELİ ETRAFINDA OLUŞTURULAN EFSANELER

***Yard.Doç.Dr. Zekiye ÇAĞIMLAR**

İsmi üzerinde bile çeşitli efsaneler oluşturulan Kastamonu'nun, bugün kesin olarak isminin nereden aldığı bilinmemektedir. Şehrin adının Bizans hanedanlarından Komnenoslar tarafından, burada yaptırılan kaleden ileri geldiğini söyleyenler vardır. Buna göre, Latince Komnenos Kalesi anlamına gelen Kastr Komneni daha sonraları Bizans dönemlerinde Kastamonia'ya, Candaroğulları döneminde de Kastamoniya dönüşmüştür. Bir başka düşünceye göre de M.Ö. 18. yüzyılda Gas'ların yurdu olmuş ve adını da bu kavimden almıştır (Darkot,1940:400; Şahin,2001:585; www.kastamonu-ilkontrol.gov.tr/Kastamonu.htm; www.karadenizfam.com/html/il_kastamonu). Halk arasındaki yaygın inanca göre ise, şehir adını Bizans tekfurunun kızı ile ilgili anlatılan efsaneden almıştır. Şehir Bizanslıların elindeyken, Türk akıncıları şehri kuşatır ve aylar boyunca kaleyi ele geçirmek için mücadele ederler. Ama sonuç alamazlar. Türkler kaleyi alamayacaklarını düşünüp kuşatmadan vazgeçeceği zaman, bir gece akıncı beyinin çadırına Bizans tekfurunun kızının dadısı gelir “Yiğidim, Moni burçlardan sana aşık oldu, eğer gidersen yaşayamaz. Onun için sana kalenin anahtarını gönderdi” der. Bunun üzerine Türkler kaleye yeniden saldırır ve kale düşmek üzereyken tekfur kızının ihanetini öğrenir, onu kırk arkadaşıyla beraber kaleden attırır. Kız burçlardan aşağı düşerken de “Kastın neydi Moni?” diye bağırır. O günden sonra bu cümle ağızdan ağıza dolaşırken Kastamonu'ya dönüşmüş, bu da şehrin ismi olmuştur (Özen,2000:77)(K1, K6, K7, K8).

İsmi kaynağının tespiti konusunda sıkıntı yaşanmasının nedeni, şehrin ne klasik ilk çağlarda, ne de Orta Çağın ilk yarısına kadar elde bulunan yazılı eserlerde söz edilmemiş olmasındandır. Bununla birlikte şehrin içinde bulunan kaya mezarları bu yörenin çok eski çağlardan beri yerleşim yeri olarak kullanıldığını göstermektedir (Darkot,1940:400; Şahin,2001:585).

Anadolu'ya Türklerin gelmeye başlamasından sonra Danişmentliler'e Anadolu Selçuklularına, Çobanoğullarına, Candaroğullarına, Osmanlı İmparatorluğu'na topraklarını açan yöre, Fatih Sultan Mehmet zamanından (1460) itibaren kesintisiz olarak Osmanlı topraklarına bağlanmış ve sonra istila yaşamamıştır. Kurtuluş Savaşı'nda da işgal görmemekle birlikte, başta Konya, Ankara'dan sonra en çok şehit veren 3. ilimiz olmuştur. Yöre halkı işgale tepki göstermiş, burada pek çok miting düzenlenmiştir. Milli mücadelede gösterdiği yararlıktan dolayı İnebolu'da Kayıkçılar Loncası İstiklal Madalyası ile ödüllendirilmiştir (Darkot,1940:400; Şahin,2001:400; www.kastamonu-ilkontrol.gov.tr/kastamonu.htm).

Tarihsel geçmişi zengin olan bu şehir, 21. yüzyılda bile tarihsel dokusunu koruyarak, günlük yaşamını geçmiş ve gelecekle birleştirerek sürdürmektedir. Evliyalar şehri olarak da bilinen Kastamonu, geçmişin izleriyle o kadar dolu bir şehirdir ki, girdiğiniz her sokak birden çok evliyanın türbesine ev sahipliği yapmaktadır. Bu nedenle de şehir, evliyalara ve bunlar üzerine anlatılan efsaneleri ile ölümü korkulacak bir olay olarak yaşamamaktadır. Aksine, evliyalara gösterdiği değerle, ölümü de hayatın bir parçası olarak kabul etmekte, bu nedenle de evliyalar şehri olma sıfatını hak ettiğini göstermektedir. Çalışma yeri olarak da Kastamonu'nun seçilmesi evliyalara ait türbelerin sayısının fazlalığı ve bundan yola çıkarak verilen değer, bunlarla bağlantılı yatır-ziyaret pratikleri ile inançlarının nasıl olduğunun tespit edilebilecek olduğunun düşünülmesindedir.

Evliya kelimesi Arapça'daki “yakınlaşmak, dost olmak” anlamına gelen “veli” kelimesinin çoğuludur. Arapça bir kelime olduğu için veli, İslâm ülkelerinde ortak olarak kullanılmaktadır. Anadolu'da velinin çoğulu olan evliya kelimesi daha yaygın olmakta ve

çoğunlukla tekil anlamda kullanılmaktadır (Devellioğlu,1962:1376; Ocak,1984:3; Çağım,1994:27). Velilerin yaşarken gösterdikleri inanılan kerametleri gibi, ölümlerinden sonra da kerametlerinin devam edileceğine, insanlara maddi ya da manevi olarak yardımcı olacağına inanılmaktadır. Veli inancı bu kadar yaygın olmakla birlikte, yaşarken her veli kabul edilen, ölümünden sonra veli olma inancının sürekliliğini koruyamamıştır. Velinin isminin büyüklüğü ve süreklilik göstermesi yaşarken gösterdiği kerametlerin büyüklüğü ile orantılıdır. Bazı velilerin isimleri zaman içinde yaşarlılığını korusa da kendi yöresiyle sınırlı kalabilmektedir. Bazı velilerin isimleri ise hem zamanları aşip yüzlerce yıl yaşarlılığını koruduğu gibi, geniş bir coğrafyada da bu isim bilinebilmektedir. Bu nedenle ismi yöresinde bilinen veliler “Mahalli”, geniş coğrafyada bilinen veliler de “Genel” veliler olarak isimlendirilmektedirler (Çağım,1994:34; Ocak,1984:13-14). Kastamonu yöresinde yapılan araştırmada tespit edilen türbelerde yatan evliyaların büyük bir kısmı mahalli veli iken, Şeyh Şaban-ı Veli, Benli Sultan, Aşıklı Sultan, Müfessir Alaeddin Hazretleri'nin isimleri yörelerinin dışına da çıkmış genel veli özelliğindedirler. Şeyh Şaban-ı Veli, Anadolu'nun “Evtâd-ı erbaası”(Dört direk) sı olarak kabul edilen Mevlana, Hacı Bektaş-ı Veli, Hacı Bayram ile birlikte dördüncü büyük evliyası olduğuna inanıldığından (Duran:www.hbektas.gazi.edu.tr/ozduran.htm), geniş bir coğrafyada yaygın bir ünü vardır. Bunun yanında kitle iletişim araçlarının yaygınlığı ile velinin gösterdiğine inanılan kerametlerin basına yansınmasıyla ışık saçan türbe olarak tanınan Müfessir Alaeddin Hazretleri Türbesi ile, geçirdiği yangına rağmen bozulmadan sadece siyahlaşan bedeninin ayak ucu cam bir sanduka içinde görülebilen Aşıklı Sultan'ın türbesi de, geniş kitleler tarafından bilinmektedir. Yörede kimilerinin Şeyh Şaban-ı Veli'nin kardeşi, kimilerinin ise yakın dostu olarak inandığı Benli Sultan ise Şeyh Şaban-ı Veli'den sonra en çok bilinen, kerametine en çok inanılan velidir.

Yöre ile ilgili yapılan yazılı kaynak ve alan araştırmasında çok sayıda türbe tespit edilmiştir. Seyyid Sünnetî Efendi, Abdal Hasan, Abdurrezzak Efendi, Abdulgafur Efendi, Abid Çelebi, Ahi Şorve, Ali Asgar Efendi, Aşıklı Sultan, Bayraklı Dede, Bektaşoğlu Safiyüddin Efendi, Benli Sultan, Cecelizâde İbrahim Nurettin Efendi, Cününi Baba, Çevkâni Efendi, Daî Sultan, Dayı Sultan, Deli Eşref, Deveci Sultan, Geyikli Sultan, Gümüşlü Sultan, Şeyh Ahmed Siyahî, Halife Sultan, Hamza Baba, Haraçoğlu, Hasan Ünsî Hazretleri, Halil Bin Kasım , İsa Dede Efendi, İshak Bey, Kalender Dede Efendi, Kaysü'l Hamedânî Asgar Hazretleri, Kesikbaş, Kirişçi Hoca Mehmet Efendi, Kız Evliya, Maden Dede, Mecit Efendi, Mehmet Feyzi Efendi, Mehmet Zühtü Efendi, Menfî Hoca, Molla Said Efendi, Musa Fakih Efendi, Müfessir Alâeddin Hazretleri, Ömerü'l Fuadî Efendi, Nevruz Sultan, Samur Dede, Sırtlı Hoca, Sükûtî Sultan, Şeyh Abdurrahman Fendi , Şeyh Hacı Dede, Şeyh Hafız Mehmed Efendi, Şeyh Hafız Mustafa Efendi, Şeyh Hayrettin Efendi, Şeyh İbrahim Efendi, Şeyh İbrahim Şevki Efendi, Şeyh Mehmed Efendi (Sacayıklı Sultan), Şeyh Muhiddin Efendi, Şeyh Mustafa (Resulzade) Efendi, Şeyh Mustafa Efendi, Şeyh Mustafa Efendi(Kara Şeyh), Piskürizâde Şeyh Mustafa Efendi, Şeyh Nasuh Efendi, Şeyh Osman Efendi, Şeyh Said Efendi, Şeyh Seyyid Ahmed Hicabî Efendi, Yılanlı Dergahı ve Abdülfettah-ı Veli, Zileli Şeyh Abdurrahman Efendi (Zengin,2003:64), Hatun Sultan, Atabey Gazi, Karanlık Evliya, Şeyh Hüsametdin Hazretleri, Abdal Hasan, İsmail Bey, Adil Bey (İnanç Turizmi Gezi Rehberi), Muzafferredin Gazi, Şeyh Ahmed, Vehbi Gazi, Ahi Ali Baba, Cemalettin Efendi ve Kargaş Sultan, Harmankaşı, İbn-i Neccar, Mehmet Bey, Selçuk Hanım, Süleyman Bey, Süleyman Paşa ve İbrahim Bey, Abdülcebbar, Cebrail Efendi, Dede Sultan, Ferraş Sultan, Göbelekzâdeler , Hayran Efendi, Karabaş-ı Veli, Kara Mustafa Paşa, Seyfi Dede, Taraklı Sultan, Topçuoğlu, Ahmet Mahir Efendi, Mehmet Fevzi Efendi, Muhammed İhsan Efendi (Çiftçi,2000:169-253). Yüzlerce yıllık tarihsel süreç içinde Kastamonu, yukarıda isimleri geçen ya da geçemeyen sayısız evliyaya, din büyüğüne ev sahipliği yapmış ve halen de yapmaya devam etmektedir. Hemen hepsi “makam” olmayıp, “türbe” özelliğinde olan bu

sayısız ziyaret yerlerinin ve burada yatan velilerin hakkında aynı oranda da sayısız efsane anlatılmaktadır. Bu efsanelerden vereceğimiz örnekler, Kastamonu yöresinde geçmişte de günümüzde de türbe ve veli kavramının ne kadar önemli olduğunu gösterecektir. Araştırma Kastamonu yöresindeki yatır-ziyaret inancı ve bunlara bağlı pratikleri inceleme esasına dayandığı ve yörenin türbe inancı ile pratiklerinin genel özelliklerini tespit etmeye yönelik olduğu için, çalışmanın ana teması olan Şeyh Şaban-ı Veli hakkında anlatılan efsaneler ile Kastamonu'da ismi daha çok bilinen, daha çok ziyaret edilen ve hakkında dolayısıyla daha çok efsane anlatılan velilerden örnek efsaneler ve bu türbelerde yapılan pratikler seçilmiştir. Hakkında efsane derlenen veli dolayısıyla türbe sayısının çok olmasına yöre hakkında genel bilgi verebilmesi açısından çok olmasına dikkat edilmiştir.

Türbesi Taşköprü ilçesinde bulunan Abdal Hasan ile ilgili anlatılan efsanelere göre, zamanında Sultan Beyazıt'ın bir kız çocuğu olur ve bu kız 20 yaşına kadar hiç konuşmaz. Kızının derdine deva bulamayan sultan, çevresindekilerin tavsiyesi üzerine kızını adamlarına teslim ederek Kastamonu'daki Abdal Hasan'a gönderir. Daha kafil köye gelmeden Abdal Hasan olaylar kendine malum olduğu için, kafil köyü girişinde karşılar. "Kızım konuş" der. Kız ise "Selametü'l-insan, fi hıfzı'l-lisan" (İnsanın selameti dilini tutmasındadır) der. O günden sonra konuşmaya başlayan sultanın kızı köyden ayrılmayarak oraya yerleşir (Zengin,2003:81),(K1, K2, K3, K4). Abdal Hasan ile ilgili anlatılan bir diğer efsaneye göre, Abdal Hasan'nın yaşadığı köyün halkı oldukça fakirdir. Bir gece köye hırsızlar gelerek, tek bir kuzusu olan bir adamın kuzusunu çalarlar. Çaldıkları bu kuzuyu kesip, köye yakın bir mağarada pişirip yemeye başlarlar. O sırada mağaraya üstü başı perişan bir adam gelir, kendisinin de kızaran kuzudan dan yiyip yiyemeyeceğini sorar. Hırsızlar onu da aralarına alıp kızarmış kuzudan verirler. Yemeğe başlamadan, sonradan gelen kişi yemek bitince şükür duası etmek istediğini, bunun için yemek yenirken kuzunun kemiklerini atmamalarını bir kenarda toplamalarını söyler. Yemeğin bitiminde, kuzunun sadece bir tarafta toplanmış kemikleri kalmıştır. Mağaraya sonradan gelip yemeğe katılan kişi, şükür duası eder ve "Allahım biz eksilttik sen yerine koy " der. Birden kemikler canlanıp yeniden kuzu olur ve mağaradan çıkarak doğru köye gider. Bütün bunları şaşkınlık ve korkuyla seyreden hırsızlar, bu kişinin yörede adı çok bilinen ermiş Abdal Hasan olduğunu anlarlar. Bunun üzerine hırsızlık yapmamaya tövbe ederek, Abdal Hasan'nın elini öperek iyi insan olmaya söz verirler (Zengin,2003:81), (K1, K2, K4). Abdal Hasan'ın türbesinin biraz yukarısında bir su vardır. Bu suya "Asa Suyu" denmektedir ki bu isim, Şeyh Şaban-ı Veli'nin türbesindeki su için de, Benli Sultan Türbesinin bahçesindeki su için de kullanılmaktadır. Abdal Hasan'ın türbesindeki suyun, cilt hastalıklarına iyi geldiği ve çeşitli rahatsızlıkları olan kişilerin bu suyla yıkandıktan sonra, rahatsızlıklarından kurtulacaklarına inanılmaktadır. Bunun yanında cinli olduğuna inanılan, saralı olan, hamileyken çocuğunu düşüren ya da çocuğu olmayan kadınlar da bu türbeye gelerek dua etmekte ve kısa zamanda dileklerinin gerçekleştiğine inanılmaktadır. Sultan Beyazıt'ın kızıyla ilgili anlatılan efsaneden yola çıkarak da konuşamayan çocuklara Asa Suyu'ndan içirerek kısa zamanda konuşacağına inanılmaktadır (Zengin,2003:82),(K1, K2).

Hakkında en çok efsane anlatılan evliyalardan birisi de Aşıklı Sultan daha bilinen adıyla Yanık Evliya'dır. Şehir merkezinde Püre Mahallesinde bulunan türbe haftanın her günü halka açıktır. Türbenin ortasında bulunan sandukada Aşıklı Sultan yatmaktadır (Çiftçi,2000:174). Sandukanın ayak ucu açılıp evliyanın ayak bileğine kadar olan kısım yani aşık kemiği görüldüğü için aşıklı sultan dendiği rivayet edilmektedir. Yanık evliya denmesinin nedeni ise türbenin bir yangın geçirip cesedin yanmış olmasındandır. Bugün ziyaretçilere gösterilen ayak kısmı siyah yanmış şekildedir. Türbede yatan evliyanın gerçek kimliği hakkında tarihi kaynaklarda bilgi bulunmamakla birlikte türbenin civarındaki kişiler Kastamonu Bizansın topraklarıyken, Türk topraklarına katmak isteyen akıncı komutanlarından olduğunu söylemektedirler (Özen,2000:79; Zengin,2003:82). Kastamonu'yu

fethettikten sonra 1116 da şehit olan komutanın cesedinin gömüldüğü yer zamanla türbe şekline getirilmiştir denilmektedir. Bugün bile evliyanın cesedinin bozulmamış olması ile ilgili de müslüman şehitlerin cesedinin bozulmayacağı, şehit düştüğü haliyle kıyamete kadar bedeninin korunacağı inancına bağlanmaktadır. Aynı şekilde Kuzkaya’da bulunan Şeyh Mehmet Efendi (Sacayaklı Sultan)’nin de cesedinin bozulmadan korunduğuna inanılmaktadır (K1). Bugün Aşıklı Sultan türbesine Anadolu’nun çeşitli yerlerinden ziyaretçiler gelmektedir. Cesedin bozulmamış olması ve belli bir kısmının da ziyaretçilere gösterilmesi ziyaretçi sayısını arttırmaktadır. Türbenin yanışı hakkında da kesin bir tarih bilinmemektedir. Bir rivayete göre Cumhuriyetin ilk yıllarında (Zengin,2003:100) bir rivayete göre ise Selçuklu döneminde türbe yanmıştır (K5). Türbenin yanmasıyla ilgili anlatılan efsanelerde tarihte ortaklık olmamakla birlikte türbenin yanışı ile ilgili anlatılan efsaneler birbirine benzerlik göstermektedir. Efsaneye göre kalbi temiz olmayan birisi gelerek türbede dua edip dilekte bulunmuştur. Bu dilek ise kişinin kalbinin kötülüğü nedeniyle yerine gelmemiştir. Bunun üzerine sınırlanan kişi eline mum alıp türbeye gelmiş “Dileğim olsun diye benden beklediğin bir mumsa işte yakıyorum, eğer söylendiği kadar büyük evliya olsaydın dileğim olurdu” demiş yanan mumu türbede bırakıp gitmiştir. Bu nedenle de türbe de yangın çıkmıştır. Yangının yeni çıktığı anlarda dönemin Kastamonu valisi rüyasında Aşıklı Sultan’ı görmüştür. Evliya “Yetiş vali türbem yanıyor, kalk da yangını söndür” diyerek valiyi uyarmıştır. Vali hemen uyanarak evinin penceresinden türbenin olduğu yöne doğru bakınca dumanların yükseldiğini görmüş, hemen yangının söndürülmesi talimatını vermiş. Böylece yangına erken müdahale edildiği için türbe tamamen kül olmaktan kurtulmuş (K1, K3,K5, K6). Bu yangın nedeniyle de evliyanın naaşında yanık izleri kalmıştır. Türbenin duvarlarında da yangının izleri hala bulunmaktadır. Naaş yanmış olmakla birlikte kül halinde değil bozulmamış şekilde sadece yangının siyahlığı naaşın üzerinde iz bırakmıştır. Beden bozulmadığı için, naaşın öldüğü zaman mumyalandığı düşünülmüş, bu nedenle çeşitli bilim adamları gelerek naaşı incelemiş ve mumya olmayıp doğal olarak naaşın korunup bozulmadığına karar vermişler. Evliyanın bugün sadece ayakları ziyaretçilere gösterilmektedir. Ama sanduka ortada olduğu için türbenin bekçisi bazen kötü niyetli kişilerin sandukanın tamamını açıp evliyanın parmağındaki yüzüğü almaya kalktıklarını belirtmiştir. Yine bekçinin belirttiğine göre evliya yüzük çıkarılmaya çalışıldığında parmağını bükmekte yüzüğün çıkmasına izin vermemektedir (K5, K1). Aşıklı Sultan türbesinde ziyaretçilerin gece geçirmesine, burada uyumalarına izin verilmemektedir. Bu nedenle türbe belli bir saatten sonra kapatılmaktadır. Buna rağmen birkaç yıl önce felçli bir adam gelerek evliyayı rüyasında gördüğünü ve gelip türbesinde yatarsa iyileşeceğini söylemiştir. Bu nedenle de türbede gece uyumak istediğini belirtmiştir. Bunun yasak olduğu ne kadar söylene de felçli kişi çok ısrar edince kalmasına izin verilmiş ama sabah namazı okunurken gitmesi istenmiş. Felçli kişi çok ısrar edip, evliyanın kendisini çağırdığını onun ısrarla yatmasını istediğini söylemesi bekçiyi de etkilemiş, bir yandan yasak olması bir yandan evliyayı kızdırma korkusu bekçiyi çelişkide bıraksa da birkaç saatliğine izin vermiş ama o geceyi bekçi de evinde sıkıntıyla geçirmiş. Sabah namazıyla beraber türbeye giden bekçi gece felç bıraktığı adamın biraz daha iyileşmiş olduğunu fark etmiş. Bu olaydan kısa bir süre sonra tekrar türbeyi ziyarete gelen felçli adamın tamamen sağlığına kavuştuğunu görmüş (K5). Türbenin civarındaki evlerde yaşayan kişiler kendilerini çok güvende hissettiklerini söylemektedirler. Evliyanın o mahallede hırsız, uğursuz barındırmayacağını, hırsızlığa gelen kişinin çaldığı eşyayı mahalleden çıkaramayacağını mutlaka düşürüp gideceğine inanılmaktadır. Bunun örneklerinin çok yaşandığını belirtmektedirler. Sokak başlarında bez içinde sarılı altınların bulunduğu, içi para dolu cüzdanların bulunduğu bu altın ve paranın aynı gün sahibine ulaştırıldığı söylenmektedir. Özellikle türbenin olduğu sokakta yaşayan kişiler sokakta bulunan evlerin bereketli olduğunu kimsenin para sıkıntısı çekmediğini söylemektedirler. Üstelik mahalleye kiracı olarak gelen kişilerin kısa zamanda ev sahibi olduklarını da söylemektedirler. Mahallede sarhoş, kavgacı,

huzursuz, kötü ahlaklı kişilerin barınmadığını, bu karakterdeki kişilerin başlarının sıkıntıdan kurtulmayı sonunda mahalleyi terk edip gittiklerini belirtmektedirler (K5, türbenin yakınında oturan kişiler).

Hakkında en çok efsane bulunan velilerden biri de Kastamonu merkezine 27 km. uzaklıkta Ilgaz Dağı'nın eteklerinde türbesi bulunan Benli Sultan hakkındadır. Asıl adı Muhyiddin olan ve 15. yüzyılda yaşadığı söylenmektedir (Çiftçi,2000:172). Hayatı hakkında yazılı çok az kaynak bulunmaktadır. Bu kaynaklara dayanarak Şeyh Şaban-ı Veli'nin dostu olduğu söylenmektedir. Halkın dini ve tasavvufi bakımdan eğitilmesinde önemli katkıları olduğu ve Kanuni döneminin önemli vaizlerinden Kastamonulu Şeyh Muharrem Efendi'nin Benli Sultan'ın öğrencisi olduğu yine bu kaynaklarda belirtilmektedir. Efsaneye göre, Benli Sultan şimdi türbenin bulunduğu yere gelmiş büyük bir ağacın kovuğunda inzivaya çekilmiştir. Bu inziva sırasında vahşi hayvanlarla bağ kurmuş onların dilinden anlamıştır (Çiftçi,2000:50). Hatta evliyanın bugünkü türbesinin yapımında ilk yardımcı olanlar evliyanın dostluk kurduğu geyikler olmuştur (K6, K7, K8). Anlatılan bir efsane göre türbenin yapımı sırasında geyikler evliyaya yardım ederken köyün öküzleri geyikleri kovalamış onlara zarar vermiştir. Köy halkı da bunu görmesine rağmen öküzlerin zarar vermesine engel olmamışlardır. Bunun üzerine evliya da beddua ederek "Öküzünüz çift olmasın" demiştir. İnanışa göre o günden sonra türbenin bulunduğu köyde kimsenin iki tane öküzü olmamıştır. Bir öküzü varken diğerini alan kişinin öküzünden birisi mutlaka ölmüştür. Yüzlerce yıl önce yapılan bedduanın etkisinin bugün de sürdüğüne inanılmaktadır (K1, K3, K6). Bu gün türbenin yanındaki görkemli ağacın evliyanın inzivaya çekildiği ağaç olduğuna inanılmaktadır. Yine inanişaya göre Benli Sultan bir gün atıya dolaşırken ağacın yanına gelmiş, ağaç evliyaya saygısından yere eğilmiş evliya da atıyla ağacın üzerinde dolaşmıştır. Bu nedenle bugün bile ağacın gövdesinde at nallarının izinin bulunduğuna inanılmaktadır (K6, K7, K8, K9). Evliyanın Benli Sultan olarak anılmasının nedeni, yüzündeki büyük bir ben nedeniyle olduğuna inanılmaktadır (K6). Türbenin şehir merkezinde olmamasına rağmen Kastamonu halkı tarafından yaygın bir şekilde tanınan evliya hakkında sayısız da efsane anlatılmaktadır. Bu efsanelerin bazılarında Benli Sultan, Şeyh Şaban-ı Veli'nin kardeşi olarak anlatılmaktadır. Şeyh Şaban Veli'nin 7 kardeşi vardır. Bu kardeşlerin her biri değişik köylere giderek buralarda Hak yolunu anlatacaklardır. Benli Sultan da bugün türbesinin bulunduğu köye yakın dağda yaşamaktadır. Bir gün mendiline kar koyarak kardeşi Şeyh Şaban-ı ziyarete şehire gelir. Kardeşinin yanına geldiğinde kunduracılık yapan kardeşinin bir kadının ayak ölçüsünü aldığını ve bu sırada da kadının topuğunun görüldüğünü fark eder. Bunun üzerine mendildeki kar eriyip damlamaya başlar. Şeyh Şaban mendilden damlayan karı görünce "Kardeş dağda insan yüzü görmeden evliya olmak kolay, zor olan kalabalığın içinde erişmek" der. Bunun üzerine çok utanan Benli Sultan yaşadığı dağa tekrar döner ve bir daha şehire inmez (K7, K8). Benli Sultan türbesinin yanında bulunan suya da "Asa Suyu" denmektedir. İnanışa göre, evliya bir gün asasını yere vurmuş ve bu su yerden kaynamaya başlamıştır. Bu nedenle bu suyun şifalı olduğuna inanılmaktadır. Bununla ilgili anlatılan bir efsane şöyledir; kadının birinin 5 kızı olmuştur ve kocası da kendisi de erkek çocuk istemektedirler. Bir gün kadın rüyasında Benli Sultan'ı görür. Evliya bir oğlunun olacağını müjdelir. Oğlu olduktan sonra türbede kurban kesmesini söyler. Bu rüyanın üzerinden çok geçmeden kadın hamile olduğunu anlar. Doğan çocuk da erkek olur. Çocuk doğduğu zaman kadının ekonomik durumu çok iyi olmadığından ve o yıllarda da ulaşım bu kadar rahat olmadığından kadın Benli Sultan'ın türbesine giderek kurban kesemez ama rüyasında söz verdiği kurbanı kendi köyünde keser. Aradan zaman geçip çocuk 7 yaşına gelince, çocukta romatizma rahatsızlığı olur. Bu rahatsızlıktan dolayı da bir süre sonra yürüyememeye başlar. Ne kadar doktora götürürlerse de çocukta iyileşme görülmez. Yine bir gün kadın Benli Sultan'ı rüyasında görür. Rüyada evliya kadına "Ben sana kurbanı benim türbemde kesmeni söylemişim sen kesmedin. Şimdi kurbanı alıp burada kes de çocuğun iyileşsin " der. Bu rüya üzerine kurban alınıp,

çocukla beraber öküz arabasına binilerek Benli Sultan'ın türbesine gidilir. Yolda giderken kurban ellerinden kaçır. Kadın çaresizlik içindedir. Ağlayarak türbeye ulaştığında kurbanın türbede olduğunu görür. Hemen orada kurban olarak getirilen koç kesilir ve fakirlere dağıtılır. Çocuk da orada akan Asa Suyu ile yıkanır. Bu olayı anlatan bugün orta yaşın üzerinde bulunan çocuğun kendisidir. “Çocuktum ama çok iyi hatırlıyorum. Çevredekiler suyun çok soğuk olduğunu zature olacağımı annemin yıkamamasını söylediler. Annem Benli Sultan'a çok inandığı için bir şey olmaz diyerek beni yıkadı. O buz gibi dedikleri su bana ateş gibi geliyordu. Değil üşümek ben o suda yanarak yıkandım. Bir süre sonra da zaten ne romatizma kaldı ne ağrılar. O günden sonra uygun olan zamanlarda mümkünse yılda bir defa bu ziyarette Allah rızası için koç kesip dağıtmaya çalışırım” Şeklinde anlatmaktadır (K6, K7). Benli Sultan türbesindeki Asa Suyu ile ilgili bir inanca göre, çocuğu olmayan çiftler bu suyla yıkanılırsa kısa bir süre sonra çocuklarının olacağına inanılmaktadır. Bunun için karı koca türbeye gelip namaz kılıp dua etmekte, türbenin yanındaki ağacın altında buradan akan suyla yıkanmakta ve Allah'tan çocuk sahibi olmayı dilemektedirler. Bu yıkanma, tamamen soyunarak yapılan bir yıkanma değil, mevsimin izin verdiği ölçüde ıslanılarak bir nevi sembolik yıkanma şeklindedir (K6).

Kastamonu yöresinin ormanlık olması, bu nedenle de geyiklerin bol olması yukarıda anlatılan Benli Sultan türbesinin yapımında geyiklerin de yardımcı olmaları konusunda efsanelerin anlatılmasına neden olduğu gibi, Geyikli Köyü'de bulunan Geyikli Sultan türbesinin yapımının da geyikler tarafından yapıldığına inanılmaktadır. Anlatılan efsane göre şu anda türbede yatan Şeyh Efendi, Akkaya Köyü'ne cami yaptırmak için halktan yardım ister. Ekonomik durumunu gerekçe gösteren halk yardıma yanaşmaz. Bunun üzerine caminin yapımında geyikler odun taşıyarak şeyhe yardımcı olurlar. O günden sonra şeyhin adı Geyikli Sultan olarak anılır, caminin yapıldığı köye de Geyikli Köyü denir (Zengin,2003:118; Özen,2000:79), (K10)

Hakkında efsane anlatıldığı kadar, yaşanan olağanüstü olayların çeşitli şekillerde belgelendiği türbelerden birisi de şehir merkezinde Püre Mahallesinde bulunan Müfessir Alaeddin Hazretleridir. Hicri 665-747 yıllarında yaşamış, döneminin önemli alimlerinden olduğu kaynaklarda geçmektedir. Kur'an-ı Kerim'i elle yazıp tefsir etmiş, çok sayıda öğrencisine de Kur'an-ı Kerim dersi vermiştir (Çiftçi,2000:218,181). Hakkında anlatılan efsanelerden en bilineni de evliyanın Kur'an-ı Kerim öğretmesi üzerinedir. Efsaneye göre bir öğrencisine Kur'an-ı Kerim dersi verirken, tamamlayamadan vefat etmiştir. Vefatından öğrencisine rüyasında her gece kabrine gelmesini söylemiştir. Bunun üzerine öğrenci her gece evliyanın kabrine gitmiş, evliya da yarım kalan dersinin tamamlatıp öğrenciye Kur'an-ı Kerimi öğretmiştir (K5)(Türbenin duvarındaki asılı panoda da yazmaktadır). Aynı efsane başka bir varyasyonla yazılı bir kaynaktan şu şekilde anlatılmaktadır :”Talebesine tefsir dersleri verirken vefat etmesi üzerine, defnedildiği günün gecesi, öğrencilerinin ayrı ayrı hepsinin rüyasına girerek mezarının başına gelip orada derslerine devam etmelerini tembihler. Ertesi sabahtan itibaren mezarın başında toplanan talebeler, aynen hayatta imiş gibi hocalarının sesini duyarak tefsirin kalan kısmının tamamlayıncaya kadar her gün derslere devam ederler. Bir gün talebelerin ciddiyetten uzaklaştıkları esnada –benim sağlığımda olduğu gibi yine aynen ciddiyetinizi muhafaza edeceksiniz!-diyerek onları ikaz etmiştir (Çiftçi,2000:187-188). Türbe hakkında anlatılan bir önemli efsane de pek çok kişinin şahit olduğu türbenin yıkılarak üzerinden yol geçirilme çalışmaları sırasında yaşanan olaylarla ilgilidir. Belediye yol çalışmaları yaparken, plana göre türbenin bulunduğu yerden yol geçecektir. Bunun için dozerler gelerek türbenin yıkımına başlanır. Fakat dozerler çalışmaz. Bütün gayretlere rağmen dozerler çalışmayınca mahalle sakinleri ve belediye işçilere türbenin yıkımına kazma ve kürekle yapmaya karar verirler. Fakat kim toprağa kazmayı küreği sokarsa onun aleti kırılır elinde kalır. Şaşkınlık içindeki mahalleli ve işçiler çalışmaya devam ederken türbenin içinden ışıklar çıkmaya başlar. Korkan ahali çalışmayı bırakır. O günden sonra türbenin yerinde

kalmasına karar verilir ve türbe onarılarak bugünkü görünümüne getirilir. Türbede görülen ışıkla ilgili anlatılan bir başka efsanede de, türbenin kötü niyetli kişilere kendini göstermediği üzerinedir. Bu efsaneye göre, bir gün türbeye kalbinde iyi niyet olmayan kişiler gelir. Bunların dini inancı da zayıftır. Gelen kişilerin kötü niyetli olmaları evliyai rahatsız eder. Birkaç kişi olan bu kişiler türbenin önündeki terastan Kastamonu şehrine bakarken arkalarına döndüklerinde türbenin yerinde olmadığını, boş bir arsa olduğunu görürler. Şaşkınlık ve korku içinde yüzlerini tekrar şehire dönüp bir süre öyle durduktan sonra tekrar türbenin olduğu yere baktıklarında bu defa türbenin bulunduğu yerde mum alevi şeklinde bir ışığın olduğunu ama yine türbenin olmadığını görürler. Bunun üzerine büyük bir korkuyla türbeyi kaçarak terk ederler. Türbenin etrafında ışık yanmasının o zamandan itibaren olduğuna inananlar vardır (K8). Bu olayların duyulmasından sonra, türbeyi ve ışıkları merak eden araştırmacılar 1981 yılında türbeye gelirler. Bu konuda gazetelerde de çıkan haberlere göre, gece türbenin fotoğrafı çekildiğinde etrafında “Nur” denilen bir ışık halesinin bulunduğu görülmüştür. Çalışmalar sürdürüldükçe türbenin yanında poz veren kişilerin fotoğraflarının da ilginç bir görüntü oluşturduğu ya etraflarında ışık halesinin olduğu ya da bedenlerinin bir kısmının karanlıkta kaldığı tespit edilmiştir. Bilimsel olarak bir açıklaması bulunamayan bu durum türbenin Türkiye çapında da tanınmasını sağlamıştır (K5, K11, K12, K13, K14) (Türbenin duvarındaki asılı panoda da yazmaktadır).

Şehir merkezindeki Kırkçeşme Mahallesinde bulunan Şeyh Mustafa (Resülzade) Efendi ile ilgili anlatılan efsanede ise, evliyaların ilerde keramet gösterecek kişilere çocuk yaşta göründükleri ve onlarla birlikte oldukları inancı vardır. Efsaneye göre yörenin bilinen evliyalarından olan Ahmet Hicabî Efendi çocukluğunda peygamber soyundan gelen Seyyid Şeyh Mustafa Efendi'nin türbesinin etrafında oynarken kimi zaman ortadan kaybolmuş. Büyüdüğünde ona oyun oynarken ortadan neden kaybolduğu, nereye gittiği sorulduğunda Ahmed Hicabi, Şeyh Mustafa'nın türbesinin bulunduğu yerin türbe olduğunu bilmediğini, orada oynarken o evde (ev zannetmekteymiş) oturanların onu çağırıp sevip okşadıklarını, sohbet ettiklerini ve sonra dışarı gönderdiklerini söylemiştir (K1). Bugün de alkolik olan kişiler bu alışkanlıklarından kurtulmak için türbeye gelip dua etmektedirler. Kimi zaman da alkolik olan kişilerin aileleri bu kişileri sarhoşken buraya getirmekte aylıncaya kadar beklemektedirler. Böylece alkol alışkanlığından kurtulunacağına inanılmaktadır (Zengin,2003:173).

Yaşı büyük olduğu halde gece yatağa çişini kaçırarak çocukların getirildiği “Çiş Türbesi” de şehir merkezinde bulunmaktadır. Türbenin yakınında oturan kişiler “Çiş Türbesi” ismini kabul etmemektedirler. Buna rağmen çocukları yatağa çiş yapan kadınlar özellikle gece gelerek çocuklarını bu türbenin duvarına iştirmek, dua ederek de çocuklarının bu kötü rahatsızlıktan kurtulmasını dilemektedirler . Çiş Türbesi denmesinin nedeni ise burada gömülmüş bulunan evliyanın Çeştiyye ya da Çiştiiyye adlı bir tarikatın üyesi olmasındandır. Zaman içerisinde tarikatın ismi bozulmuş bir söyleyişe dönüştürülüp çiş şeklinde telaffuz edilince türbenin de hakkında oluşturulan efsaneler ve buna bağlı inançlar yatağa çiş yapan çocuklar üzerine olmuştur (Çiftçi,2000:186),(K6).

Şehir merkezinde İbn-i Neccar Mahallesinde kendi adıyla anılan Karanlık Evliya Sokağında bulunan Karanlık Evliya Türbesi mimari olarak ilginç bir özellik göstermektedir. Kesme taştan sekiz köşeli ve iki katlı olan türbenin giriş katında sanduka bulunmaktadır. Bu evliya ile ilgili efsaneler ise isminin üzerinedir. Bir efsaneye göre evliya hayattayken kalabalık içine karışmaz, yüzünü kimseye göstermezmiş. Cuma günleri namaz kıldıracağı zaman da camiye yüzünde siyah bir örtü ile gelir namazı öyle kıldırırmiş. Yüzündeki siyah örtüden dolayı Karanlık Evliya dendiğine inanılmaktadır. İsimle ilgili bir başka inanış da türbenin taş yapısının siyah oluşundandır. Çevre sakinlerinin söylediklerine, binanın yüzeyindeki siyahlıklara göre türbe zamanında bir yangın geçirmiş, taş bina olduğu için türbe yanmamış ama taşları alevlerden dolayı kararmış. Bu nedenle de burada yatan evliyaya

Karanlık Evliya denmiş. Bir başka inanışa göre de ışık alacak penceresi olmadığı için içerisinde karanlık olmasından dolayı bu ismin türbeye verilmiş olduğudur (Çiftçi,2000:..186). Hakkında yazılı kaynaklarda bilgi bulunmayan evliyanın mahalle halkını her türlü kötülükten koruduğuna inanılmaktadır (Zengin,2003:220),(K17)

Şeyh Şaban-ı Veli Hazretlerinin postnişinleri ile ilgili anlatılan efsaneler de yörede oldukça fazladır. Şeyh Şaban-ı Veli Hazretlerinin vefatından sonra posta oturan ilk kişi Şeyh Osman Efendi olmuştur. Şeyh Osman Efendi ölümünden kırk gün önce öleceğini çevresine duyurmuş ve erbaine girmiştir. Hatta ölümünden sonra gömüleceği yeri bile söylemiştir. İnanışa göre Şeyh Osman Efendi söylediği gibi kırk gün sonra vefat etmiş ve yine söylediği gibi Şeyh Şaban-ı Veli türbesinin kuzey tarafına defnedilmiştir (Demircioğlu,2002:11).

Şeyh Şaban-ı Veli'nin ikinci postnişi Şeyh Hayrettin Efendi olmuştur. Onunla ilgili anlatılan efsane göre de, Şeyh Hayrettin Efendi şeyhlik payesini alıp Amasya'ya irşat göreviyle gitmeden önce esnaf olan oğluna bir kese bırakmıştır. Bırakırken de, bu kesenin bereketli olduğunu içindeki paranın asla tükenmeyeceğini ama bunun için kesenin içindeki paranın sayılmaması ve asla kimseye söylenmemesi gerektiğini belirtmiştir. Keseden para harcayıp da tükenmediğini gören oğul bir süre sonra babasının yakın bir arkadaşına bu durumu anlatmıştır. Babasının arkadaşı da, bunu duyunca babası da söylediği için kızmıştır. Ama o günden sonra kesenin eski bereketi kalmamıştır. Yine anlatılan ve inanılan bir efsaneye göre ilk postniş Şeyh Osman Efendi'nin vefatından iki gün önce, Şeyh Hayrettin Efendi'nin oğlunun yanına bir derviş gelerek, Osman Efendi'nin iki gün içinde vefat edeceğini, babasının posta oturacağını hayırlı olmasını ve babasının kendilerini duadan eksik etmemesini söylemesini ister. Efsaneye göre bu olaydan iki gün sonra Osman Efendi vefat etmiş, Amasya'da bulunan Şeyh Hayrettin Efendi Kastamonu'ya gelerek postniş olmuştur. Hayrettin Efendi'nin oğlu babasına dervişten ve yaşadıklarından bahsedince o kişinin erenlerden olduğunu ve kendisini sevindirmek için bunları söylediğini belirtmiştir (Demircioğlu,2002:13),(K3, K4).

Şeyh Şaban-ı Veli Hazretlerinin postnişinlerinden olan Şeyh Muhiddin Efendi ile ilgili anlatılan efsane göre de, Bolu'da Muhiddin Efendi'nin dostlarından birisi hastalanmıştır. Çevresinde toplanmış olan yakınlarına "Ben ölüyorum. Benim cenazemi Şeyh Muhiddin Efendi'nin yıkayıp, namazımı da onun kıldırmasını istiyorum. Cenazemin de bahçe kapısından değil, bahçenin duvarının yıkılarak çıkartılmasını istiyorum" demiş. Kastamonu'da bulunan Şeyh Muhiddin Efendi'nin vefatı duyması ve Bolu'ya gelmesinin çok uzun süreceğini hatta böyle bir vasiyetin yerine getirilmesinin olanaksız olduğunu düşünen hastanın yakınları bunu hastaya söylememişler. Birkaç gün sonra hasta vefat etmiş. Vefattan birkaç saat sonra da Şeyh Muhiddin Efendi ve arkadaşları kalabalık bir grup olarak cenaze evine gelmişler, üstelik kalabalık geldikleri için de bahçe kapısından değil, bahçe duvarını yıkarak girmişler. Orada bulunanlar vasiyetin yerine geldiğini hayret ve saygı içinde karşılarken hem ölen kişinin hem de vefatın ayan olduğu Şeyh Muhiddin Efendi'nin kerametinin büyüklüğüne inanmışlar (Demircioğlu,2002:16), (K15).

Şeyh Şaban-ı Veli Hazretlerinin 7. postnişi olan Şeyh Mustafa Çelebi Efendi ile ilgili anlatılan efsanelere göre ise, şeyhin ilminin ve kerametinin çok yüksek olduğuna inanılmaktadır. Şeyh ruhi hastalıkların tedavisini dua ve sohbet ile yapmakta, buraya bu rahatsızlıktan dolayı gelen kişiler şifa bularak ayrılmaktadırlar. Bu inanıştan dolayı şeyhin yaşadığı ve postnişlik yaptığı dönemlerde tekke bir doktor muayenehanesi gibi hastalarla dolup taşıdığı söylenmektedir (Demircioğlu,2002:28),(K15).

Şeyh Şaban-ı Veli Hazretlerinin 13. postnişi olan Şeyh Hafız Mustafa Efendi ile ilgili anlatılan efsanelere göre şeyh olmadan olabileceklerini görmek ve ona göre davranmaktadır. Bir efsaneye göre, Yusufu Bahri Hazretleri sohbet etmek ve kafasında bulunan bazı soruların cevabını bulmak için Şeyh Hafız Mustafa Efendi'nin yanına Şeyh Şaban-ı Veli dergahına gelir. Geldiğinde şeyhi elinde kâğıt kalem birşeyler yazarken görür. Sonradan anlar ki yazılan

yazılar Yusufu Bahri Hazretlerinin kafasındaki soruların cevaplarıdır. Bunu gören Yusufu Bahri Hazretleri, Şeyh Hafız Mustafa Efendi'nin kerametinin büyüklüğünü anlamış, şeyhin elini öperek onun dervişi olmuş. Bir başka efsaneye göre de şeyh vefat ettikten sonra cenazesini şeyh hakkında ileri geri konuşan ama vaktin uleması olduğu için cenazenin yıkanma işi ona verilen Ağaimareti Müderrisi Arap Hoca Efendi yapmaktadır. Çadırda cenaze yıkanırken, herkesin çadırdan çıkıp Şeyh Hafız Mustafa Efendi'nin naaşı ve Arap Hoca Efendi kaldığı bir anda şeyh, hocanın bileğinin şiddetle tutar. Bileğini naaşın elinden zor kurtaran hoca korkuyla çadırdan çıkıp şeyhin oğluna “Babanız ölmemiş, girip bakın” demesi üzerine çadıra giren oğul babasının ölü olduğunu görür. Bunun üzerine babasının kerametlerini bilen oğul, hocaya “Babam vefat etmiş ama az önce yaşadıklarınız babam hayatta iken onunla ilgili söylediğiniz kötü sözler için babamın size verdiği bir işarettir” demiştir. Bu olaydan sonra Arap Hoca Efendi daha önce söyledikleri için tövbe etmiştir (Demircioğlu,2002:32-33), (K15, K16).

Kastamonu merkezinde Musa Fakih Mahallesi, Gümüşlüce Caddesinde bulunan Şeyh Şaban-ı Veli'nin hayatı ve türbesinin yapılış tarihi ile ilgili çeşitli efsaneler ve inançlar bulunmaktadır. Kimi kaynakta türbe 1490-1500 (www.kastamonu.gov.tr), kimi kaynakta 1611 (Kebapçı, www.geocities.com/ugurkebacı/Kastamonu/hzpir.), kimi kaynakta 1575 (www.karadenizfm.com/html/il_kastamonu.htm), kimi kaynağa göre de türbenin ilk banisi Seyyid Sünneti Efendi 1490-1500 yıllarında vefat ettiğine göre bu tarihten önce yapılmıştır diye geçmektedir (Çiftçi,2000:37). Şeyh Şaban-ı Veli'nin türbesi 1902 tarihinde harap olduğundan yıktırılmış ve Mahmut Paşa tarafından yeniden inşa edilmiştir (Demircioğlu,2002:7). Türbede yatan ve yörenin olduğu kadar Anadolu'nun Mevlana, Hacı Bektaş-ı Veli, Hacı Bayram dördüncü büyük evliyası kabul edilen Şeyh Şaban-ı Veli'nin doğum tarihi de kesin olarak bilinmemektedir (Duran, www.hbaktas.gazi.edu.tr/uzduran.htm). 1470 li yılların başında Kastamonu'nun Hanönü İlçesine bağlı Çukurcay Köyü'nde doğduğu tahmin edilmektedir (Zengin,2003:65). Çoğu kaynaklarda da Şeyh Şaban-ı Veli'nin doğum yeri olarak Kastamonu ilinin Taşköprü ilçe merkezindeki Harmancık Mahallesi Çifteliler Sokağı geçmektedir (Çiftçi,2002:94;Kebapçı, www.geocities.com/ugurkebacı/kastamonu). Şeyh Şaban dünyaya gelmeden önce babasını, üç yaşında da annesini kaybettikten sonra, kimi kaynaklarda bir yakını, kimi kaynaklarda da hiçbir kan bağı olmayan hayırsever bir kadın tarafından evlat edinilmiştir. Şeyh Şaban ilk öğrenimini doğduğu mahallenin okulunda Kur'an-ı Kerim öğrenerek yapmıştır. Sonra eğitimine Kastamonu'da devam etmiştir. Burada da eğitimini tamamladıktan sonra İstanbul'a gitmiş Fatih civarındaki bir medresede dokuz yıl eğitimini sürdürmüştür. Şeyh Şaban-ı Veli eğitimini sürdürürken Eyüp Camisi'nde de kürsü şeyhliği yapmıştır. İslami bilimde hocaları tarafından yeterliliği onaylandığından ilmini yayması için icazetnamesi verilmiştir. Hocaları tarafından bilimde yeterli görülmesine, uzun yıllar zahiri ve batını ilimlerle uğraşmasına rağmen Şeyh Şaban-ı Veli içinde bir eksiklik duymakta, kendinin Bolu'da bulunan Hayreddin Tokadî isimli ününü duyduğu bir mürşide yönlendirildiğini hissetmektedir. Bir gece rüyasında gaipten “Memleketinize sıla yapınız” hitabını işitir. Bunun üzerine bir grup arkadaşıyla Kastamonu'ya doğru yola çıkar. Bir akşam Bolu'ya ulaşır. Hayrettin Tokadî'nin dergahının yanında konaklar. Arkadaşlarının ısrarıyla dergahtaki zikire katılır. O zikirden sonra sabaha kadar dergahtan ayrılmaz ve sabah Hayrettin Tokadî'nin huzuruna çıkarak bîat eder. Şeyh Şaban-ı Veli Tokadî'nin yanında on iki yıl kalarak şeyhin hizmetinde bulunur. Pek çok aşamaları geçerek hilafetle 1530-1531 tarihinde Kastamonu'ya gönderilir. Önce Şeyh Sünneti Efendi Mescidi'ne yakın Cemalettin Camisinin avlusuna yerleşmiş, sonra Şeyh Sünneti Efendi Mescidinde halvete girerek kırk gün ibadet etmiştir. Halk Şeyh Şaban-ı Veli'nin büyük bir insan olduğunu anlamaya başlayınca onu Honsalar (Hünsalar) Camisinin içinde bir odaya yerleştirmişlerdir. Zaman içinde çıkan bir yangında bu cami de etkilenince, Şeyh Şaban-ı Veli vefatına kadar kalacağı sonradan türbesinin bulunacağı Şeyh Sünneti Efendi dergahına yerleşmiş, burada halkı zahiri ve batını

bilimle aydınlatan sohbetler yapmış, öğrenci yetiştirmiş rivayete göre Anadolu'nun değişik yerlerine 360 tane şeyhlik verdiği öğrenci göndermiştir. Yedi yıl dünya yüzü görmeden halvette kalıp, ibadet ederek evliyalık mertebesine ulaşmıştır. 4 Mayıs 1569 tarihinde vefat etmiştir. Şeyh Şaban-ı Veli, Halvetî tarikatının, Cemâliye şubesinin, Şabanîye kolunun kurucusu olduğu için de “Pîr” olarak da anılmaktadır. Şabanîlik, Anadolu'da yaygınlık kazanmış olmakla birlikte, özellikle İstanbul'da büyük ilgi görmüştür. Halveti tarikatının İstanbul'da kurmuş olduğu yetmişe yakın tekkenin yirmi beşe yakınının Şabanîye koluna ait olması, bu şubenin etkisini göstermektedir (Yazar, www.linkekle.net; www.kastamonu.gov.tr; sufi.20m.com; Çiftçi, 2002:94; Çiftçi, 2000:169; Demircioğlu, 2002:16; Özen, 2000:79; Zengin, 2003:173).

Şeyh Şaban-ı Veli hakkında sınırsız sayıda efsane anlatılmaktadır. Anlatılan bu efsanelerden bazılarını şunlardır :

Efsane 1: Küçük yaşta anne ve babasını kaybeden Şeyh Şaban-ı Veli'yi hayırsever bir kadın yanına alarak evlat edinmiş onun eğitimiyle ilgilenmiştir. Mahalle mektebinden sonra İstanbul'a eğitime giden Şeyh Şaban burada iyi bir medrese eğitimi görür. Buna rağmen büyük bir arayış içindedir ve bu arayış sırasında bir gün rüyasında “Sılaya dön, kurtuluş oradadır” diyen bir ses duyar. Ertesi gün birkaç molla ile yola çıkan Şeyh Şaban Bolu'ya geldiklerinde övgüsünü çok duyduğu Hayrettin Tokadi'nin yanına gitmek ister. Gece Hayrettin Tokadi'nin dergahının yanında konaklarken, zikir sesleri işitirler. Diğer mollalar zikir yapılan yere gitmek isterler Şeyh Şaban zikirin zincir olduğunu, bağlayıcı olduğunu, bağlanabileceğini söyler. Mollalar ısrar edince zikir yapılan yere giderler. Zikir bitince diğer mollalar dergahtan ayrılırken Şeyh Şaban ayrılmaz geceyi orada geçirir. Ertesi gün Hayrettin Tokadi'nin elini öperek dergaha girer ve 12 yıl dergahta hem eğitim görür hem hizmet eder. Şeyh Şaban'ın Halveti tarikatın bir üyesi olması sonradan kendi kolunu oluşturmasının başlangıcı bu efsane ile anlatılır (sufi.20m.com/sabanveli.htm).

Efsane 2 : Şeyh Şaban'ın Kastamonu'ya gelişi de başka bir efsaneyle anlatılmaktadır. Şeyh Şaban Hayrettin Tokadi Efendi'den icazet aldıktan sonra memleketi Kastamonu'ya döner. Memleketine gelince yaşlı bir çınar ağacının kovuğuna yerleşir. Kastamonu'da oturan İsa Dede Efendi bir türlü şehire gelmesini sağlayamaz. Yıllarca bu kovukta yaşadktan sonra, ısrarlara dayanamayarak kovuktan çıkıp kente yönelir. Çınar da arkasından yürür. Bunun üzerine Şeyh Şaban “Oldu mu ya oldu mu ya? Ben k bunca zaman sürdürdüğüm manevi sefaya seni de ortak ettim. Yaşadığım güzellikleri seninle paylaştım. Sen de şimdi benim gizlerimi ele veriyorsun” diye ağaca sitem eder. Ağaç olduğu yerde kalır. Şeyh şaban da Seyit Sünnet Mescidine yerleşir. Başka bir efsane ye göre Hz.Hızır, Seyit Sünneti Efendiye vefatından 40 yıl sonra yerine oturacak bir evliyanın geleceğini müjdelemiştir. Kastamonu halkı çınar kovuğunda yaşayıp ibadetle vaktini geçiren ve keramet ehli olduğu belli olan bu zatın müjdelenen evliya olduğunu anlamıştır (sufi.20m.com/sabanveli.htm)

Efsane 3: Şeyh Şaban'ın öğrencilerinden olan Muhyiddin Efendi'nin anlattığı rivayet edilen bir efsaneye göre, Şeyh Şaban öğrencileriyle ders yaparken bir adam huzuruna gelir. “Efendim, yol üzerinde bir değirmenimiz vardı. Bir arkadaşım ile değirmenini taşını değiştirecektik. Yeni taşı kaldırdık tam koyacakken derenin dibine yuvarlandı. Dereden tekrar çıkarıp yerine koymamız mümkün değildi. Çünkü taş çok ağırdı. Ne yapacağımızı düşünüp dururken, hatırımıza siz geldiniz ve –Yetiş ey Şaban-ı Veli Hazretleri, diye imdat istedik. O an bir el değirmenin taşını aşağıdan aldığı gibi getirip yerine koydu. İşte orada gördüğüm el ile bu öptüğüm el aynı eldir” demiştir (sufi.20m.com/sabanveli.htm).

Efsane 4 : Şeyh Şaban'ın öğrencilerinden Mehmet Efendi'nin anlattığı rivayet edilen bir efsaneye göre, Horasan evliyalarından biri, üç öğrencisine Anadolu'da Şeyh Şaban isimli bir evliyanın yaşadığını ve gidip ondan feyz almaları gerektiğini söyler. Yola çıkan dervişler Kastamonu'ya yaklaşırken, Şeyh Şaban kendi dervişlerini yanına çağırıp onlara bir ayna verir ve Horasan'dan gelen üç dervişi yolda karşılamalarını ve aynayı onlara vermelerini söyler. Kastamonu'dan yola çıkan dervişler bir süre sonra, Horasan'dan gelen dervişler ile karşılaşılır ve onlara Şeyh Şaban'ın armağanı aynayı verirler. Aynayı her alan derviş aynaya baktığında Şeyh Şaban'ın tebessüm ederek kendilerine baktığını görür. Bunun üzerine Horasan'dan gelen dervişler biz göreceğimizi gördük, anlayacağımızı anladık, Şeyh Şaban'ın teveccühlerine kavuştuk diyerek, Kastamonu'ya gelmeden geri memleketlerine dönerler (sufi.20m.com/index.htm).

Efsane 5 : Şeyh Şaban Veli'nin yanına bir gün bir fakir gelir. Çok fakir olduğunu, bir eşiğinin olduğunu onun da öldüğünü söyler. Çocuklarının geçimini temin edecek hiçbir şeyin kalmadığını, namerde muhtaç olmak istemediğini söyler. Bunun üzerine Şeyh Şaban elini açarak Tanrı'ya bu fakirin dileğinin gerçekleşip, geçimini temin edecek yolun bulunması için dua eder. Duanın bitiminde dergahın kapısı açılır ve atın üzerinde bir adam yedeğinde bir katırla içeri girer. Şeyh Şaban'a yedeğinde katırı hediye etmek istediğini söyler. Şeyh Şaban da fakire dönerek. Tanrı ölen eşiğin yerine daha iyisini hediye etti. Bu katır senin der. Olayın ne olduğunu anlamayan adama fakirin durumu anlatılınca, adam aslında katırı yarın getireceğini, ama içinden bir sesin mutlaka bugün götürmesi gerektiğini söylediğini anlatır. Böylece fakir adam geçim kaynağı olacak bir katıra kavuşmuştur (sufi.20m.com/index.htm) (K3, K11, K12)

Efsane 6 : Kürekçi Mustafa isminde birinin başından geçtiği rivayet edilen bir efsanede, kürekçi 1200 akçe birine borçlanmıştır. Ne kadar çalışsa da kazancı bu borcu ödemeye yetmemektedir. Bunun üzerine bir türbeye gidip burada dua edip borçlarından kurtulmayı diler. Türbeden çıkışta aklına Şeyh Şaban'a gitmek gelir. Dergaha gelir, Şeyh Şaban'ın huzuruna çıkar, Şeyh Şaban yalnızdır. Şeyh Şaban kürekçiyi görünce oturduğu minderin altını göstererek buradaki akçeleri almasını söyler. Şaşırın kürekçi minder altındaki akçelerden bir miktar alınca, Şeyh Şaban tamamını almasını söyler. Oradaki akçelerin tamamını alan kürekçi, dua ederek huzurdan çıkar. Dışarı çıkıp akçeleri saydığına tam borcu olan miktar kadar olduğunu görür. Hemen borcunu öder ve o günden sonra da hiç borçlanmaz (K14, K15).

Efsane 7 : Murat Halife ismindeki bir imam bir gün dergaha gelir. O sırada öğrencileri ile sohbette olan Şeyh Şaban'ın konuşmalarını dinler. Çok etkilenir. Bir an Şeyh Şaban'ın başını caminin kubbesi büyüklüğünde görür. Hemen yaklaşır Şeyh Şaban'ın elini öpmeye başlar ve dizinin dibine oturur. Öğrencilerden biri yanındakine, niye hocamızın elini durup durup öpüyor acaba diye sorunca, diğer öğrenci gönül gözü açıldı da ondan. Ya hocamızın başının Arş-ı âlaya değdiğini görse zevkten mahvolurdu demiştir (K12,K18).

Efsane 8: Anlatılan bir başka efsaneye göre, Şeyh Şaban bir yıl kendine ait bir odada halvete girerek günlerce dışarı çıkmamış. O sıralarda da Hac mevsimiymiş. Kastamonu'dan bir kişi de Hac görevini yerine getirmek için Kabe'ye gitmiş, görevini yerine getirip memleketine döneceğim zaman çok hastalanmış. Uzun zaman hasta yatmış, bir türlü iyileşip de memleketine dönememiş. Memleket hasretiyle yanıp tutuştuğu bir an, yanına biri gelerek hacının ağlama nedenini sormuş. Sıkıntıyı öğrenince, -Kabe'nin Hanifi mihrabının yanında beş vakit namaz kılıp kaybolan biri vardır. Oraya git ve onu bul. Bulunca da ellerine yapış derdini anlat. Kendisini gizlerse de sen ısrarla derdine çare olmasını iste- demiş. Hacı peki

diyerek Hanefi mihrabının yanına gitmiş. Namaz kılarken dikkatle etrafını kontrol etmiş. Bir ara memleketinden tanıdığı Şeyh Şaban'ı görmüş, namazdan sonra yanına giderim diyerek, hem namazını kılmış hem derdine derman olacak kişinin kim olduğunu anlamaya çalışmış. Namaz bittikten sonra Şeyh Şaban'a baktığında onun kaybolduğunu görmüş. O zaman, aradığı kişinin Şeyh Şaban olduğunu anlamış. Bir sonraki namazda, yine aynı yerde Şeyh Şaban'ı görünce hemen yanına gidip derdini anlatmış çare olması için yalvarmış. Şeyh Şaban sırrının açığa çıkmasından korktuğunu dile getirince, hacı sır saklayacağına yemin etmiş. Şeyh Şaban namazdan sonra kimsenin bulunmadığı bir yerde görüşerek hacının gözlerini kapatmasını söylemiş. O zat gözlerini açtığında kendisini Kastamonu'da evinin kapısında bulmuş (K14, K15).

Efsane 9 : Şeyh Şaban Veli kalabalık arasına çıkmayı sevmezmiş. Daha çok uzlette yaşayan, vaktini ilimle, ibadetle ve öğretmekle geçirirmiş. Halvete girdiği dönemlerde bir dostu ona yemek getirmiş. Birkaç gün dostu Şeyh Şaban'a yemek getirmeyi unutmuş. Aklına geldiğinde bin bir üzüntüyle Şeyhin yanına koşmuş yemek getirip özür dilemiş. Bu durumdan hiç şikayetçi olmayan Şeyh yemek gelmediği günlerde fare yiyeceklerinin artıklarıyla beslendiğini, onların da hepsini fareler de aç kalmasın diye yemediğini Allah'a hamd ederek anlatmış (Reisoğlu, www.semerkand.com.tr/SAYI34/makale.html).

Efsane 10 : Şeyh Şaban-ı Veli Hazretleri'nin türbesinin bahçesinde akan suyun zemzem tadında olduğunu inanılmaktadır. Bunun için Hicaz'daki zemzem kuyusundan Kastamonu'ya, İstanbul'a, Bolu'ya, Bursa'ya, Buhara'ya, Semerkand'a, Endülüs'e ve Fas'a uzanan görünmeyen kanallar olduğuna inanılmaktadır (Reisoğlu, www.semerkand.com.tr/SAYI34/makale.html). Zem zem olarak kabul edilen bu suyu şifa olması niyetiyle konuşamayan çocuklara içirildiği gibi, yeni doğan çocuğun ağzına da ilk giren şeyin zem zem olması isteğiyle bu sudan damlatılmakta, ölmekte olan kişinin ağzı zem zemli gitsin diye yine ağzına bu sudan damlatılmaktadır (K1, K19).

Efsane 11 : Efsaneye göre Şeyh Şaban-ı Veli'nin yedi kardeşi vardır. Şeyh Şaban-ı Veli bir gün eline yedi taş alır ve bu taşları değişik yönlerde doğru atar. Her taşı atışında da bir kardeşin ismini söyler. Böylece hangi taş atılırken hangi yöne gidip düşmüşse, ismi söylenen kardeş oraya yerleşmiş, halka kerametlerini göstermiştir. Yörede Şeyh Şaban-ı Veli kadar tanınan Ilgaz Dağı eteklerini mesken tutan Benli Sultan, Taşköprü'ye yerleşip bir gün taşla sohbet ederken coşup taşı hamur gibi sıkkan ve taşa parmak izlerini bırakan Abdal Musa bu kardeşlerde ikisidir (K1).

Efsane 12 : İnanişâ göre kötü yolda olan, bundan içten içe vicdani rahatsızlık duyan kişiler rüyalarında Şeyh Şaban-Veli'yi görmektedirler. Rüyalarında Şeyh Şaban-Veli onları türbesine çağırmakta ve doğru yola girmeleri gerektiğini söylemektedir. Özellikle ahlak dışı yollarla geçimini sağlayan kadınlar ile hırsızlar Şeyh Şaban-ı Veli'yi rüyalarında görmektedirler. Rüyaı gören kişi türbeye gelip tövbe etmekte ve inanişâ göre türbenin bahçesinde akan zem zem suyunu eve götürüp, bu suyla yıkandıktan sonra annelerinden yeni doğdukları gibi günahsız olmaktadır (K1, K6, K8).

Efsane 13: Kastamonu'da Şeyh Şaban-ı Veli ile ilgili inanişların içinde en önemli yeri, türbenin hayatın önemli aşamalarında ziyaret edilmesidir. Bu inaniş nedeniyle şehirde sünnet olacak çocuklar ilk olarak türbeye getirilip, dua ettirilmekte sonra sünnet edilmektedir. Evlenecek çiftler de düğün günü türbeyi ziyaret ederek burada evliliklerinin saadet içinde geçmesi için dua etmektedirler. Bunların yanı sıra askere gidecek, üniversite okumak için ya da iş için başka şehire gidecek gençler de yola çıkmadan önce türbeye gelerek dua etmekte

ondan sonra yola çıkmaktadırlar. Bu nedenle özellikle yaz aylarında hafta sonları türbede sünnet çocukları ile gelin ve damat görmek mümkündür. Yörede hayırlı başlanacak her işten önce Şeyh Şaban-ı Veli'yi ziyaret edip dua etmek, bir büyüğün hayır duasını almak o işin iyi gitmesini sağlamak demektir şeklinde inanılmaktadır (K9,K22,K23, K24, K25, K26)

Efsane 14 : Mehmet Bey, bir kış günü Çankırı'dan Kastamonu'ya düğünden dönerken dağda kardan, buzdan arabası çalışmaz, karısıyla birlikte dağ başında yolda mahsur kalır. Araba tamirinden çok fazla bir şey anlamamakla birlikte Mehmet Bey epeyce uğraşır arabayı çalıştırmak için ama başarılı olamaz. Dağda cep telefonu da çekmediği için kimseye ulaşamaz. Gecenin çok geç bir saati ve buzlanma olduğu için de yoldan geçen çok azdır. Geçen arabalar da kendileri fren yapamadıkları için duramamaktadır. Kendilerini çaresiz hisseden çiftten Süheyla Hanım “Yetiş ya Pir” diye dua etmeye başlar. Mehmet Bey bütün olanların sıkıntısıyla son derece öfkeli bir şekildedir. Bu duaya bile çok sinirlenir “İlla dua edeceksen kurtlar kuşlar bizi bu dağ başında yemesin diye dua et, bu havada Pir bile türbesinden çıkıp gelmez” diye karısına çıkışır. Bir süre sonra bir araba yanlarında durur ve içinden 55-60 yaşlarında Süheyla Hanım'ın tanımına göre nur yüzlü bir bey iner ve sorunu öğrenir. Sonra arabanın motor kısmını açar bir beş dakika kadar uğraşır, sonra Mehmet Bey'e arabayı yavaş yavaş çalıştırın der. Mehmet Bey arabayı çalıştırır ve araba yürümeye başlar. Bunun üzerine arabayı tamir eden bey kendi arabasına biner ve her ihtimale karşı ben önden ağır ağır gideyim siz beni takip edin der. Bu şekilde Kastamonu'ya yaklaşık 5-10 km. kalana kadar giderler. Bir ara bir sis olur ve sisten çıktıklarında düz yolda olmalarına rağmen arabayı bir daha göremezler. Yol buzlu olduğundan hızlı gidemeyeceği için, yolda da herhangi bir sapak olmadığı için arabaya ne olduğunu bir türlü anlayamazlar. Mehmet Bey şaşkın şaşkın “Düz yolda bir araba yok olmaz ya, uçmaz ya” diye kendi kendine söylenirken, Süheyla Hanım” o kesin Pir ya da Pir'in gönderdiği biriydi” der. Bugün hala Mehmet Bey olayı anlayamadığını ama eşinin de inandığı gibi kendisinin de artık o yolda yardım eden kişinin Pir olduğuna inandığını söylemektedir (K19, K20).

Efsane 15 : Fakir bir ailenin yüksek okul mezunu bir oğlu vardır. Çocuk okulu bitirdikten sonra iki yıl kendine uygun bir iş bulamamış bu nedenle ciddi bir psikolojik bunalıma girmiştir. Hem okuyup da iş bulamadığına hem de çocuğunun günden güne üzüntüden zayıfladığını, hastalandığını gören anne Şeyh Şaban-ı Veli'nin türbesine gelerek burada dua edip namaz kılmış, oğlunun işe girmesi için yedi Cuma gelmeye niyet etmiştir. Kadın, yedi hafta diyerek eğer bu süre içinde olmazsa hem veliyi rahatsız etmem aynı konu için, hem de hayırlı olsaydı iş zaten veli onu oğluma nasip ederdi diye düşünmekte ve inanmaktadır. Niyet ettiği gibi yedi Cuma gelerek burada namaz kılip, hayırlı bir iş için dua eden kadın, yedinci Cuma günü türbeden evine geldiğinde kapıyı açarken telefonun çaldığını duyar. Aceleyle telefona yetişip açan kadın, sanayi denilen yerdeki bir fabrikadan oğlunu aradıklarını öğrenir. Telefondaki kişi, oğlunun fabrikasındaki işe altı ay önce başvuruda bulunduğunu, elemana yeni ihtiyaç duydukları için bugün aradıklarını eğer işe girmediyse gelip kendileriyle oğlunun görüşmesini ister. Hemen oğlunu bulan kadın, fabrikaya gönderir ve oğlu teknisyen olarak aynı gün o fabrikada işe girer ve üç yıldır aynı fabrikada çalışmaktadır (K18).

Efsane 16 : Duruçay (Camili) köyünden Tefvik Çelikten, yoksul bir ailenin çocuğudur. Bütün zorluklara rağmen okumaya devam etmiştir. Her gün köyden Kastamonu'ya yürüyerek gelip giden Tefvik Çelikten bu zor koşullar nedeniyle sınıfını geçse de çok başarılı bir öğrenci değildir. En büyük endişesi lise bitince ne yapacağıdır. O kadar sıkıntıyla okuduktan sonra şehirde iş bulamayacağını düşünmekte, üniversiteye gidemeyeceğini de bilmektedir. Liseyi bitirip köyde kalıp, çiftlikte çalışmak zor gelmektedir. Bütün bu sıkıntılarla her gün okula

gitmeden ya da okul çıkışı Şeyh Şaban-ı Veli türbesine gidip namaz kılıp dua etmektedir. Liseyi bitireceği hafta bütün kaygıları daha da artmış halde türbeye gittiğinde dua etmiş oradan okula gitmiş. Milli Güvenlik dersinde hoca “İçinizde astsubay olmak isteyen var mı?” diye sorar. Tevfik Çelikten el kaldırır. Bunun üzerine hoca astsubaylık sınavı açıldığını başvurular için de son günler olduğunu söyler isteyenlere başvuru formu verir. Sınıftan bir tek Tevfik Çelikten katılır ve başarılı olur. Bugün emekli astsubay olan Tevfik Çelikten hayatının değişmesini sağlayan fırsata Şeyh Şaban-ı Veli'nin vesile olduğuna inanmaktadır (K6).

Efsane 17 : Bu efsane Şeyh Şaban-ı Veli'nin bir hayatı nasıl değiştirdiğini anlatmaktadır. Efsaneye anlatan bizzat olayı yaşayan kişinin kendisidir. Kastamonu merkezinde yaşayan bir çiftin otuz yıllık evlilikleri süresinde bir çocukları olmamış yıllarca çocuk özlemiş çekmiştir. Bir gece kadın bir rüya görür. Bu rüyada Şeyh Şaban-ı Veli kadının yanına gelmiş saçını okşamış “Kızım üzülme senin ocağını tüttürecek çocuk Taşköprü'nünköyünde,anne ilebabanın çocuğudur. Çocuğun ismi de şudur. Gidin onu alın evlat bilin, sizin evladınız olsun” demiştir. Sabaha uyandığında kadın, hala rüyanın etkisindedir. Bunu kocasına anlatır. Kocası eğer Şeyh Şaban-ı Veli söylediye öyle bir köy ve orada bizim çocuğumuz mutlaka vardır der. Aynı sabah Taşköprü'nünköyünden 8 çocuklu bir kadın da pazara satmaya mal getirir. Fakir bir kadındır geçimini küçük bahçesinde yetiştirdiklerini satarak sağlamaktadır. O gün pazarda malını sattıktan sonra Şeyh Şaban-ı Veli'nin türbesine gelerek burada namazını kılar. Yorgunluktan namaz sonrası türbenin duvarını dayanmış dinlenirken içi geçer ve uyur. Kadın da rüyasında Şeyh Şaban-ı Veli'yi görür. Veli rüyasında kadına en küçük kızının evlatlık verilmesi gerektiğini yoksa bu dünyadaki kısmetinin bittiğini, üç gün içinde evlatlık verilip başka bir ocağın bacasını tüttürmezse öleceğini söyler. Kadın rüyada eğer ölecekse evlatlık vermeye razıyım der. Şeyh Şaban-ı Veli kadına rüyasında evlatlık vereceği konusunda kadına yemin ettirir. Tam kime evlatlık vereceğini söyleyeceği an türbede bir çocuk ağlar ve kadın uykudan uyanır. Böylece kime vereceğini öğrenemez. Gördüğü rüyayı nasıl yoracağını bilemeyen kadın, hemen müftüye gider rüyayı anlatır, ne yapması gerektiğini sorar. Rüyayı baştan sona dinleyen müftü rüyada gördüğü Şeyh Şaban-ı Veli'nin görüntüsüne ve söylediklerine dair birkaç soru sorar ve rüyadaki kişinin Şeyh Şaban-ı Veli olduğuna kanaat getirir. Bunun üzerine kadına, çocuğunu evlatlık vermesi gerektiğini, bunun Şeyh Şaban-ı Veli'nin aracılığıyla Tanrı'nın isteği olduğunu söyler. Özellikle evlatlık verilmezse üç gün içinde öleceği düşüncesi kadını çok korkutmuş. Fakat kadın kime kızını götürüp evlatlık vermesi gerektiğini bilmediği için, kapı çalınıp da “Bu kızı evlatlık alın yoksa ölecek denmez” diye düşünmektedir. Bunun için ne yapacağını bilmemektedir. Müftü kadının evine gitmesini, çocuğun kısmetinin çocuğu bulacağını söylemiş. Eğer üç gün içinde bir aile gelip evlatlık almazsa, kadının kızı ile birlikte türbeye gelip, buradaki zem zem suyuyla yıkanıp tövbe etmesini, kısmeti bulamadığını Şeyh Şaban-ı Veli'ye söylemesi gerektiğini zaten bu durumu Şeyh Şaban-ı Veli'nin bileceği ve anlayacağı için kadına anlayış göstereceğini söylemiş. Kadın endişe, şaşkınlık ve telaş içinde köyüne gitmiş. Üç gün sonra, çocukları olmayan aile rüyalarında kendilerine söylenen köye gelerek doğru muhtarın yanına gidip,isimli ailenin evi nerede diye sormuş. Muhtar bu çifti alarak çocuğun evine getirmiş. Kapı çalınıp da kadın kapıyı açtığında kapıda tanımadığı bir erkekle kadını gören anne çocuğunu evlat edinecek ailenin geldiğini anlamış. Çocukları olmayan aileden kadın gördüğü rüyayı, çocuğun annesi de kendi gördüğü rüyayı anlatmış. Çocuğun annesi hiçbirşey sormadan, nerelisiniz, kimsiniz demeden kızının eşyalarını bir bohça yapıp aileye vermiş kızının da elinden tutarak kadının kucağına götürmüş. Çocuğun annesi eğer kadına ve erkeğe nerelisin kimsin diye sorarsam Şeyh Şaban-ı Veli'yi gücendiririm. O benim iyi ailedir sözüme güvenmedin mi diye düşüneceği endişesi bir de yeri ve ailenin kim olduğunu tam olarak bilirse evlat hasretiyle bir gün verdiğine pişman olup gidip alırım o zaman da çocuğum ölür endişesiyle hiç bir şey sormamış. Çocuğu olmayan aile

kızı bir yaşında alıp Kastamonu'ya evlerine getirmişler ve öz evlatları olarak kabul edip yetiştirmişler. Nüfus kağıdı olmamasına rağmen okutmuşlar. Fakat çocuktan nasıl evlat edindikleri gerçeğini saklamamışlar. Kız on beş yaşına gelince aile kendilerinin artık iyice yaşlandığını, ölürlerse mallarını kızlarına veremeyecekleri için mahkeme kararıyla evlat edinmeleri gerektiğini bunun için nüfusun çıkması gerektiğini, ayrıca evlilik çağı gelip isteyenler de çok olduğu için evlilik için de nüfus cüzdanı gerektiğinden köye giderek kızın öz annesini bulup mahkemeye getirmişler ve mahkeme kararıyla evlat edinmişler. Kız sadece o gün görmüş öz annesini. Öz annesi mahkemeden kısa bir süre sonra ölmüş. Kız o gün kendinin yedi kardeşi daha olduğunu onların nerede yaşadıklarını öğrenmiş. O günden sonra kardeşleriyle görüşmeye başlamış. On altı yaşında da kız evlenmiş bugün Muş'ta öğretmenlik yapan bir kızı ve teknisyen olarak fabrikada çalışan bir oğlu var. Kız evlendiği günden bu güne kadar hemen her Cuma Şeyh Şaban-ı Veli'nin türbesine gelerek şükür namazı kılmaktadır. “Eğer Şeyh Şaban-ı Veli benim annelerimin rüyalarına girerek benim evlatlık verilmemi sağlarmasaydı bugün ya ölmüştüm ya da köyde çok perişan yoksul biri olarak yaşayacaktım. Ha öz ailemden 16 yaşında gelin çıkmışım ha 1 yaşında gelin çıkmışım. Ben bugünümü Şeyh Şaban-ı Veli'ye borçluyum” demektedir (K18).

Tarihin renkli ve zengin izlerini evlerinden, nakışlarına, şehrin sokaklarından, türbelerine kadar koruyan Kastamonu bugün açık hava müzesi şeklinde bir şehirdir. Bu tarihi doku içinde yaşamını sürdüren Kastamonu halkı ise tarihe saygısını davranışlarıyla göstermekte, bilimsel olmayan konulardan ve yaklaşımlardan uzak durmaktadır. Kastamonu'da hemen her sokakta rastlayacağımız türbelerin avlusundaki ağaçlarda, buralara bağlanan bezden, çaputtan, yakılan mumlardan iz yoktur. Yöre halkı bunların batıl itikatlar olduğunu ve İslamiyetin içinde yer almadığına inanmaktadır. Birkaç türbede çeşitli batıl davranışlar görülsede bunlar yaygın olarak inanılmadığından genel inancı oluşturmamaktadır. Özellikle “Çiş Türbesi” diye bilinen türbeye gelip burada bez bağlanması ya da gece yatağa işeyen çocukların getirilerek işetilmesi yöre halkı tarafından burada yatan veliye saygısızlık ve cahillik olarak kabul edilmektedir. Bu tür batıl davranışların çaresizlik içindeki cahil insanlar tarafından yapıldığı söylenmektedir. Veli dolayısıyla türbe yönünden son derece zengin olan yörede, adak kurbanı kesilmesi, türbeye adakta bulunup dilek olunca bir eşya alınması, mum yakılması, ziyarette uyunması çok nadir görülen olaylardır. Bu konuyla ilgili her türbenin duvarında dinin içinde bu tarz batıl inançların olmadığını belirten yazılar asılıdır. Yöre türbelerinde yatanlar bir din büyüğü kabul edildiği gibi, ailenin de en büyük kişisi gibi saygıyla kabul edilmektedir. Bu saygı ve inanç, yapılacak her iyi bir olayın başlangıcında aile büyüklerinin elini öpüp, hayır duasını aldıktan sonra en yakın türbeye özellikle Şeyh Şaban-ı Veli'ye giderek onun da hayır duasını almak şeklinde kendini göstermektedir. Türbelerde yapılan inanç pratikeri, Kur'an okumak, dua etmek, namaz kılmak şeklindedir. Dileği bulunanlar bu pratikleri yaparak isteklerini dile getirmekte, bu din büyüğünün huzurunda Tanrı'dan istemektedirler. Yörede derlenen efsaneler de türbelere, velilere saygının ne derece büyük olduğunu göstermektedir. Burada derlenen efsanelerin önemli çoğunluğu anlatıcı kişinin kendi başına gelenlerdir. İkinci, üçüncü şahıslardan duyularak anlatılan efsaneler çok azdır. Türbelerin çoğunda yatan velilerin tarihsel geçmişleri hakkında kaynaklara rastlanmaktadır. Bu nedenle yapılan çalışmada “Makam” niteliğinde çeşitli efsanelere, inançlara dayandırılarak yapılan türbeye rastlanmamıştır. Daha önce Adana yöresinde yapılan bir çalışmada türbelerin daha çok makam niteliğinde olduğu burada batıl pratiklerin çok yaygın olarak uygulandığı görülmüştür. Mukayese yapıldığında bu yörede batıl pratiklerin az olma nedeni yörenin sanayi ve tarım da dışarıdan işçi getirecek kadar gelişmiş olmaması dolayısıyla yörenin farklı kültür yapısıyla, etnik yapıyla harmanlanmamış olması olabilir (Çağmlar,1994:3).

Geçmişin din alimlerinin mekanı olan, bugün de onların türbeleri ile bu özelliğini koruyan evliyalar şehri Kastamonu evliyelerine batıl itikatlardan ve pratiklerden olabildiğince uzak durup, onları saygıda kusur edilmeyecek, hala koruyucu ve kollayıcılıklarını ihtiyacı olan kişilerin üzerinden eksik etmeyen büyükler olarak kabul etmektedir. Batıl pratiklerden uzak olsa da inancın içinde köklü bir yere sahip efsaneler bu velilerin isimlerinin yaşarlılığını ve ünlerinin yaygınlığını sağlamakta, gerçeğin inançla buluştuğu noktada yer alan efsaneler Kastamonu türbelerinin anlatıları olarak dilden dile, zamandan zamana aktarılmaktadır.

DİPNOTLAR:

1. Besim Darkot; İslam Ansiklopedisi “Kastamonu” Maddesi, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul-1940, C.6
2. İlhan Şahin; İslam Ansiklopedisi “Kastamonu” Maddesi, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul-2001, C.24
3. <http://www.kastamonu-ilkontrol.gov.tr/kastamonu.htm>.
4. http://www.karadenizfm.com/html/il_kastamonu.htm
5. Saadet Özen; Kastamonu Zamanlar Yumağı, Atlas Dergisi, Dogan Burda rizzoli Dergi Yayıncılık ve Pazarlama A.Ş., İstanbul-2000, S.93
6. Ferit Devellioğlu; Osmanlıca-Türkçe Sözlük, Doğu Matbaası, Ankara-1962
7. Ahmet Yaşar Ocak; Türk Halk İnançlarında Evliya Menkabeleri, Başbakanlık Basımevi, Ankara-1984
8. Zekiye Çağmlar; Adana Yöresi Yatır-Ziyaret ve Ocaklarla Bunlara Bağlı Anlatılan Efsaneler, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Adana-1994
9. Hamiyet Duran; <http://www.hbektas.gazi.edu.tr/ozduran.htm>
10. Ahmet Yaşar Zengin; Kastamonu Velileri, Çetin Matbaacılık, Kastamonu-2003
11. İnanç Turizmi Gezi Rehberi, Kastamonu Belediye Başkanlığı-Hz.Pir Şeyh Şaban-ı Veli Kültür Vakfı Başkanlığı, 2000
12. Fazıl Çiftçi; Kastamonu Camileri-Türbeleri Ve Diğer tarihi Eserler, Kastamonu Belediye Başkanlığı, Ankara-2000
13. Uğur Kebapçı; <http://www.geocities.com/ugurkebacpi/kastamonu/hzpir.htm>
14. <http://www.kastamonu.gov.tr>
15. Fazıl Çiftçi; Hazreti Pir Şeyh Şaban-ı Veli, Hazreti Pir Şeyh Şaban-ı Veli Vakfı Yayınları, Kastamonu-2002
16. İlyas Yazar; <http://www.linkele.net/artdetail>
17. Kemal Reisoğlu; <http://www.semerkand.com.tr/SAYI34/makale.html>

KAYNAK KİŞİLER:

1. Hatice Gürel, Kastamonu-Taşköprü 1943 doğumlu, ilkokul mezunu
2. Şükriye Tekeli, Kastamonu 1939 doğumlu, ilkokul terk
3. Ahmet Tekeli, Kastamonu 1935 doğumlu, ilkokul mezunu
4. Süleyman Tekeli, Kastamonu 1962 doğumlu, lise mezunu
5. Abidin Demirci, Kastamonu 1953 doğumlu, , ortaokul mezunu (Aşıklı Sultan türbesinin bekçisi)
6. Tefik Çelikten, Kastamonu 1944 doğumlu , lise mezunu
7. Ertuğrul Çelikten, Kastamonu 1964 doğumlu, lise mezunu
8. Mustafa Karamustafa , Kastamonu 1961 doğumlu, lise mezunu

9. Necmi Özbay, Kastamonu 1950 doğumlu, üniversite mezunu
10. Ahmet Akbay, Kastamonu-İnebolu 1952 doğumlu, ilkokul mezunu
11. Zeynep Yılmaz, Kastamonu-Daday 1930 doğumlu, okuma yazma yok
12. Ayşe Kök, Kastamonu 1935 doğumlu, okuma yazma yok
13. Zeynep Gözen, Kastamonu 1940 doğumlu, okuma yazma yok
14. Zeynep Alış, Kastamonu-Taşköprü 1937 doğumlu, okuma yazma yok
15. Halil, Kastamonu-Daday doğumlu, okuma yazma yok
16. Hasan....., Kastamonu-Daday doğumlu, okuma yazma yok
17. Hacı Dede, Kastamonu doğumlu, lise mezunu (Karanlık Evliya Türbesinin gönüllü bekçisi)
18. Gülten, Kastamonu-Taşköprü 1948 doğumlu, ilkokul mezunu
19. Emine Sönmez, Kastamonu-Küre 1944 doğumlu, ilkokul terk
20. Mehmet....., Kastamonu 1950 doğumlu, lise mezunu
21. Süheyla....., Kastamonu-İnebolu 1954 doğumlu, ortaokul mezunu
22. Seher Karabıyıköğlü, Kastamonu 1980 doğumlu, lise mezunu
23. Harun Karabıyıköğlü, Kastamonu 1975 doğumlu, lise mezunu
24. Atakan Karabıyıköğlü, Kastamonu 1976 doğumlu, lise mezunu
25. Bülent Karamustafa , Kastamonu 1980 doğumlu, üniversite öğrencisi
26. İbrahim Hacak, Kastamonu 1960 doğumlu, üniversite mezunu